

SA EXAM PAPERS This Paper was downloaded from SAEXAMPAPERS
SA's Leading Past Year

Exam Paper Portal

You have Downloaded, yet Another Great Resource to assist you with your Studies 😊

Thank You for Supporting SA Exam Papers

Your Leading Past Year Exam Paper Resource Portal

Visit us @ www.saexampapers.co.za

**SA EXAM
PAPERS**

SA EXAM PAPERS

Proudly South African

Province of the
EASTERN CAPE
EDUCATION

Iphondo leMpuma Kapa: Isebe leMfundo
Provinsie van die Oos Kaap: Department van Onderwys
Porafensie Ya Kapa Botjhabela: Lefapha la Thuto

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITE YA 12

LOETSE 2025

SESOTHO PUO YA LAPENG PAMPIRI YA 2 TATAISO YA HO TSHWAYA

MATSHWAO: 80

Memorantamo ona o na le maqephe a 13.

SA EXAM PAPERS

Proudly South African

TATAISO YA HO TSHWAYA:

- Ha mohlalobuwa a arabile dipotso tse ngata ho feta palo e behilweng, tshwaya feela karabo ya pele (**Mohlalobuwa ha a lokela ho araba potso e telele le dipotso tse kgutshwane mofuteng o le mong wa sengolwa**).
- Haeba a arabile dipotso ka bone ba tsona dithothokisong tseo a ithutileng tsona KAROLONG YA A, (dithothokiso tseo a di rutilweng) tshwaya feela dipotso tse pedi tsa pale.
- Haeba a arabile dipotso tse pedi tsa mofuta wa dipotso tse kgutshwane kapa arabile tse pedi tsa mofuta wa dipotso tse telele KAROLONG YA B le ya C, tshwaya karabo ya pele, mme o tlohele ya bobedi. Athe ha a arabile dipotso ka bone ba tsona, tshwaya karabo ya pele ho karolo e nngwe le e nngwe ha feela a arabile e le nngwe ya dipotso tse kgutshwane le e le nngwe ya dipotso tse telele.
- Ha mohlalobuwa a nehelane ka dikarabo tse pedi, ya pele e fosahetse, mme ya bobedi yona e nepahetse, tshwaya karabo ya pele, mme o tlohele e e latelang.
- Ha dikarabo di nomorilwe di fosahetse, tshwaya ho ya ka tataiso ya ho tshwaya.
- Haeba mopeleto o fosahetse hoo o thunthetsang moelelo, fosisa karabo e jwalo.
- Haeba mopeleto o fosahetseng o sa thunthetse moelelo, tshwaya karabo eo e nepahetse.

Potso tse telele:

- Ha bolelele ba moqoqo bo le ka tlase ho palo ya mantswa e behilweng (kgutshwane), se behe kotlo hobane mohlalobuwa o se a ntse a ipehile ka mosing. Haeba moqoqo o le molelele haholo, tshwaya ho ya ka seo mohlalobuwa a se ngotseng. **Sebedisa ruburiki ya ho lekanyetsa e leqepheng la 3 le leqepheng la 8 ho lekanyetsa moqoqo wa mohlalobuwa.**

Dipotso tse kgutshwane:

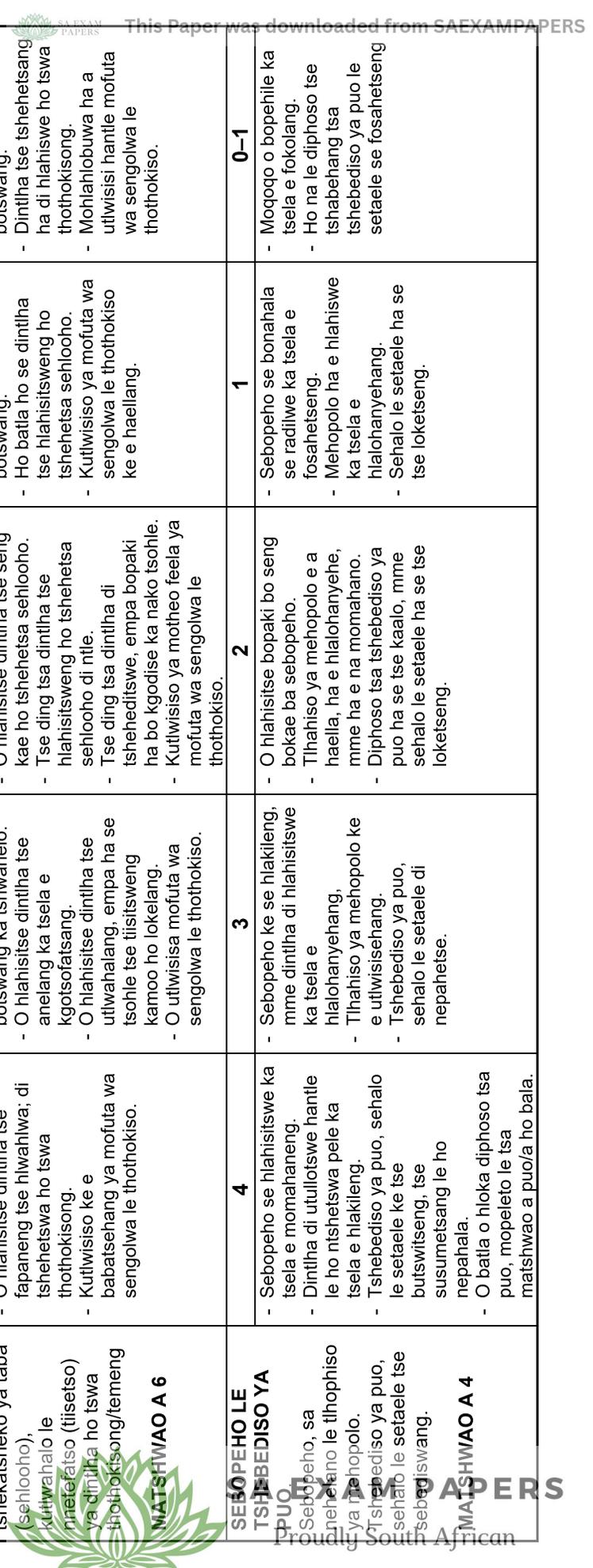
- Haeba mohlalobuwa a sa sebedisa matshwao a di-a bulwa le di-a kwalwa moo a lokelang ho qotsa, se behe kotlo.
- Bakeng sa dipotso tse bulehileng, se ka aba matshwao bakeng sa E/TJHE kapa KE A DUMELA/KE A HANA.Lebaka/Tshebediso ke yona e lokelang ho Abelwa matshwao.
- Ha ho matshwao a jwang bakeng sa NNETE/MAFOSI kapa NTLHA/MOHOPOLO Lebaka/Tshehetso ke yona e lokelang ho Abelwa matshwao.

KAROLO YA A: RUBURIKI YA HO LEKANYETSA MOQOQO WA DINGOLWA: THOTHOKISO—SESOTHO PUO YA LAPENG

Makgetha a ho lekanyetsa	Phihliello e babatsehlang	Phihliello e supang bokgoni	Phihliello e mahareng	Phihliello ya motheo feela	Phihliello e haeliang
DIKAHARE Kutlwisiso ya potso, botebo ba tshekatsheko ya taba (sehlooho), kutlwahalo le metefatso (tiisetso) ya dintlha ho tswa thothokisong/temeng	5-6 - O bontsha kutlwisiso e tebileng ya se botswang - O hlahisitse dintlha tse fapaneng tse hiwahiwa; di tshhehetswa ho tswa thothokisong. - Kutlwisiso ke e babatsehlang ya mofuta wa sengolwa le thothokiso.	4 - O bontsha kutlwisiso, mme o hlalosa se botswang ka tshwanelo. - O hlahisitse dintlha tse anelang ka tsela e kgotsofatsang. - O hlahisitse dintlha tse utlwalalang, empa ha se tsohle tse tiisitsweng kamoo ho lokelang. - O utlwisisa mofuta wa sengolwa le thothokiso.	3 - O bontsha kutlwisiso e mahareng ya se botswang. - O hlahisitse dintlha tse seng kae ho tshhehetsa sehlooho. - Tse ding tsa dintlha tse hlahisitsweng ho tshhehetsa sehlooho di ntle. - Tse ding tsa dintlha di tshheheditse, empa bopaki ha bo kgodise ka nako tsohle. - Kutlwisiso ya motheo feela ya mofuta wa sengolwa le thothokiso.	2 - O bontsha kutlwisiso e sa kgotsofatseng ya se botswang. - Ho batla ho se dintlha tse hlahisitsweng ho tshhehetsa sehlooho. - Kutlwisiso ya mofuta wa sengolwa le thothokiso ke e haeliang.	0-1 - Ha a bontshe kutlwisiso ya letho ya se botswang. - Dintlha tse tshhehetsang ha di hlahiswe ho tswa thothokisong. - Mohlahlobuwa ha a utlwisisa hantle mofuta wa sengolwa le thothokiso.
SEBOPEHO LE TSHHEBEDISO YA PUO Sebopeho, sa nenehano le tihophiso ya mehopollo. Tshhebediso ya puo, sehalo le setaele tse sebohiswang.	4 - Sebopeho se hlahisitse ka tsela e momahaneng. - Dintlha di utlulotse hantle le ho ntshetswa pele ka tsela e hiakileng. - Tshhebediso ya puo, sehalo le setaele ke tse butswitseng, tse susumetsang le ho nepahala. - O batla o hloka diphoso tsa puo, mopeleto le tsa matshwao a puo/a ho bala.	3 - Sebopeho ke se hiakileng, mme dintlha di hlahisitse ka tsela e hlahlahanyehang, tihahiso ya mehopollo ke e utlwisisehang. - Tshhebediso ya puo, sehalo le setaele di nepahetse.	2 - O hlahisitse bopaki bo seng bokae ba sebopeho. - Tihahiso ya mehopollo e a haela, ha e hlahlahanyeha, mme ha e na momahano. - Diphoso tsa tshhebediso ya puo ha se tse kaalo, mme sehalo le setaele ha se tse loketseng.	1 - Sebopeho se bonahala se radilwe ka tsela e fosahetseng. - Mehopollo ha e hlahiswe ka tsela e hlahlahanyehang. - Sehalo le setaele ha se tse loketseng.	0-1 - Moqoqo o bopenile ka tsela e fokolang. - Ho na le diphoso tse tshabehang tsa tshhebediso ya puo le setaele se fosahetseng

ELA HLOKO: Ha karabo ya mohlahlobuwa e tswile lekoteng a sa bua ka Dikahare hohang, feela a ngotse moqoqo wa boiqapelo moitshwai a mo abele 0 bakeng sa dikahare le tshhebediso ya puo.

KAROLO YA A: DITHOTHOKISO**POTSO YA 1****KGOPOLO E A LLISA — TM Lethota****TATAISO HO BATSHWAI**

Motshwai a bale nehelano ya mohlalobuwa e lokelang ho hlahiswa sebopelong sa moqoqo. Sena se bolela hore nehelano e ralwa ka tsela ya hore ho be le selelekela, mmele o bopilweng ka diratswana le qetelo. Moqoqo o tlameha ho hlahiswa ka tsela e supang kgokahano le momahano ya dintlha, dipolelo le diratswana.

Motshwai a shebe makgetha ana a mabedi a latelang ha a tshwaya moqoqo ona:
Dikahare le Sebopelo le Tshebediso ya puo.

Dikahare

- Nehelano e ho hlahiswa sebopelong sa moqoqo, mme sena se bolela hore nehelano e lokela ho ralwa ka tsela ya hore ho be teng selelekela, mmele o bopilweng ka diratswana le qetelo.
- Dikahare di bontshe kutlwisiso ya potso; botebo ba tshekatseko ya ditaba, kutlwahalo le nnetefatso (tiisetso) ya ditaba ka mabaka a itshtlehileng thothokisong.
- Dikahare di hlahiswe ka tsela e momahaneng, mme motshwai a tadime dintlha tsa mohlalobuwa hore di ke ke tsa behwa ka tatellano e hlahellang mona. Ho be le kgokahano le momahano ya dintlha le diratswana.

Sebopelo le Tshebediso ya Puo

- Mohlalobuwa a nehelane ka karabo ya hae e sebopelong sa diratswana tse momahaneng, mme ho be le kgokahano le momahano ya dipolelo le diratswana kamoo ho hlokehang.
- Puo, setaele le sehlo di sebediswe ka nepo temeng.

Karabo e ka lebellwang**Selelekela**

Kgetho ya mantswa ke mantswa a bothothokisi e bang ha a sebediswe ka matsatsi ohle ka sepheo sa hore a kgohlele ha manatjana moo a sebedisitsweng teng. Mona ke dumellana le hore sethokisi se e ntse kgetho ya mantswa ka nepo hobane se sebedisitse mantswa a sa tlwaelehang ao a sebediswang ka sewelo ka morero wa ho hlakisa ntlha e itseng thothokisong ena

Kgetho ya mantswe

Mantswemakgohledi

Molathothokisong wa 3 sethohokisi se kgethile lentswe 'masisapelo' ho totobatsa bophelo bo bohloko bo neng bo phelwa ke Basotho mapolasing.

Molathothokisong wa 8 sethohokisi se kgethile ho sebedisa lentswe 'dialla' ho totobatsa hore ho ne ho tsohuwa hoseng haholo.

Molathothokiso wa 9 sethohokisi se kgethile ho sebedisa lentswe 'kgitla' ho hlakisa hore batho ba ne ba kgutla ka bosiu bo bohloko mosebetsing.

Molathothokisong wa 10, sethohokisi se kgethile ho sebedisa mantswe 'tjako le retjhene' ho hlakisa le ho totobatsa hore basebetsi ba ne ba sebeta hoseng haholo mme ba kgutla bosiu ka hobane ba ne ba iqekisetsa hore ba fuwe bodulo le hona ho kgaketswa dijonyana ke rapolasi.

Molathothokisong wa 11, sethohokisi se kgethile lentswe 'leleya' ho totobatsa hore ho e na le hore basebetsi ba dipolasing ba lefuwe ka tjehele ba ne ba fuwa mekotla e leshome ya dijo ka selemo e leng ho hlakisang hore ba ne ba sebeletsa lefeela.

Khakhafoni

Molathothokisong wa 9 sethohokisi se boetse sa kgetha ho sebedisa phetapheto ya medumo 'kg' ka mantswe 'kgutla, kgitla le kgukgutha' a totobatsang hore basebetsi ba ne ba kgutla ba se ba matha ka lebaka la ho tshaba ka ha e ne e se e le bosiu bo bohloko

Phethelo

Sethohokisi se atlehile ho sebedisa kgetho ya mantswe a fapaneng thothokisong ho totobatsa maikutlo a bohloko ha se hopola kamoo se ileng sa hola ka thata kateng mapolasing.

[10]

POTSO YA 2: KE MOTSHO, KE MOTLE – KPD Maphalla

- 2.1 Batho ba hlomphehang ba ne ba bina ebile ba ntse ba tantsha ho bontsha ho ba motlotlo ka botsho ba mmala wa bona. ✓✓ (2)
- 2.2 Ke phetapheto ya mantswa e tsepameng/neheletsano/qalotshwano. ✓ (1)
- 2.3 Ke karaburetso ya pono/kutlo ✓ (1)
[Tshwaya e le nngwe feela]
- 2.4 Lehlaso ke phetapheto ya mantswa a itseng, e ka ba qalong kapa qetellong ya thothokiso. Mona ho phetaphetilwe mantswa ana 'Nna ke motsho ke motle' a sebedisitse ka sepheo sa hore modumo o phetuweng o dule o duma ditse beng tsa mmadi. ✓✓ (2)
- 2.5 E sebedisitse ka sepheo sa ho fokotsa bolelele ba lentse 'dipalesa' ho fana ka sefutho lentse le honyeditsweng/ho potlakisa morethetho wa molathothokiso. ✓✓ (2)
[Tshwaya e le nngwe feela]
- 2.6 Molaetsa ke wa hore re le batho ba mmala o motsho, re lokela ho itshepa hore re itsebehore re ntse re le batle ka hara lebala la mmala wa rona o motsho. ✓✓ (2)

[10]**POTSO YA 3: TSWALO LA KA LE A HANA – KPD MAPHALLA**

- 3.1 Ke molamotjetje/ molapholletsisi/ enjambamente. ✓ (1)
- 3.2 Phetapheto ya mantswa e tsepameng. ✓ Ka sepheo sa ho tlamahanya melathothokiso ya 6 le 7/ ho hokela melathothokiso eo. ✓ (2)
- 3.3 Sethothokisi se eletsela/kgalema batho ba iponang/nahanang hore ba na le mahlale/matla a ho laola bophelo ba bona, ba lebala hore monga bophelo ke Modimo ke yena feela ya tshwereng maphelo a rona. ✓✓✓ (3)
- 3.4 Ke tshwantshiso/ serehello. ✓ (1)
- 3.5 Sethothokisi se nyatsa batho ba nkang dikgutsana e le batho ba se nang molemo ba sa mamele letswalo le ba bolellang hore Modimo o a ba rata ka ha ke bana ba Hae ka hoo le bona ba ntse ba le molemo ✓✓✓ (3)

[10]

POTSO YA 4: TLHAHO YA MOSHOESHOE – D C T BERENG

- 4.1 Sethothokiso se utlwahala se makelletse diketsahalo tse neng di etsahala ka mohla monene e le hore le sona se a bona hore ho hlahile motho e seng mothwana ho latella mehlolo e neng e etsahala. ✓ ✓ (2)
- 4.2 Lebotsi ✓ (1)
- 4.3 Ke karaburetso ya pono ✓ (1)
- 4.4 Ke ho lekalekanya mohopolo o tllileng pele ho kgefutsohare le o latelang hore batho ba ne ba sebedisa diletswa tse modumo o hodimo ho hoeletsa batho hore ba utlwe hore ho hlahile Morena motseng. ✓ ✓ ✓ (3)
- 4.6 Thothokisong ena sethohokisi se hlakisa hore tlhaho ya Morena Moshoeshoe ha e tshwane le ya mang kapa mang, e ne le e ikgethileng hobane e ne e tlisi letshepa le leholo ho setjhaba sa Basotho. ✓ ✓ ✓ (3)
- [10]**

POTSO YA 5 KE A ITSHOLA— T. J. MAHAPA

- 5.1 Anastrofi. ✓ (1)
- 5.2 Ho bolelwa hore tsietsi ya moahisane e ntse e le ya hao. Mona thothokisong ena sethohokisi se ile sa thusa moahisane ha a ne a kula hobane se kgollwa hore ho lokile ho etsa jwalo empa eo yena o ile a lebala melemo eo ha a se a phetse. ✓ ✓ ✓ (3)
- 5.3 Sethothokisi se bontsha kganyetsano ka hore motho ya thusitsweng ha a ne a le mathateng o boetse ke yena ya hlokang teboho ho mothusi wa hae ha a se a loketswe ka ho mo nyedisa. ✓ ✓ (2)
- 5.4 Ke ho fana ka sefutho lentsweng le honyeditsweng 'phelo'/ho fokotsa bolelele ba molathothokiso/ho potlakisa morethetho wa molathothokiso. ✓ ✓ (2)
- [Tshwaya e le nngwe feela]**
- 5.5 Sethothokisi se nyatsa batho ba hlokang teboho ho bathusi ba bona le ho nyedisa ba faneng ka thuso ha eo a se a loketswe /fetile mathateng ao. ✓ ✓ (2)
- [10]**

KAROLO YA B LE C: RUBURIKI YA HO LEKANYETSA MOQOQO WA DINGOLWA: PADI/SENGOLWA SA BOHOLOHOLO LE TSHWANTSHISO – SESOTHO PUO YA LAPENG [MATSHWAO 25]

Makgetha a ho lekanyetsa	Phihlelo e babatseheng	Phihlelo e supang bokgoni	Phihlelo e mahareng	Phihlelo ya motheo feela	Phihlelo e haeilang
DIKAHARE Kutlwiso ya potso, botebo ba tshetshetso ya taba (sehlooho), kutlwalo le nnete (tisetso) ya dintlha ka mabaka ho tswa sengolweng.	12–15 - Karabelo e hlahisitse ka tsela e babatseheng: 14–15. - Karabelo e hlahisitse ka bokgabane: 12–13. - Sehlooho se manollotswe ka botebo - O hlahisitse dintlha tse fapaneng tse hlawhiwa tse tshetshetwang ho tswa sengolweng - O bontsha kutlwiso e babatseheng ya sengolwa.	9–11 - O bontsha kutlwiso, mme o manollotswe sehlooho ka bokgoni - O hlahisitse karabelo e batlang e anela - Tse ding tsa dintlha ke tse utlwalang, empa ha se tsohle tse tlisitsweng kamo ho lokaeng. - Bopaki ba kutlwiso ya mofuta ona wa sengolwa bo a bonahala.	6–8 Kutlwiso ke e mahareng ya sehlooho; ha se dintlha tsohle tse utlulotsweng ka bottlalo. Tse ding tsa dintlha di tshetshetso sehlooho. Dintlha tse ding di tshetshetse, empa bopaki ha bo kgodise ka nako tsohle. - O bontsha kutlwiso e mmoho ya mofuta ona wa sengolwa.	4–5 Kutlwiso ke e haeilang ya sehlooho; bohlo ba dintlha ha di a utuliwa ka bottlalo. Ke dintlha tse fokolang feela tse tshetshetwang sehlooho. - O hlahisitse dintlha tse seng kae tse tsamaelanang le sehlooho. - O bontsha kutlwiso e fokolang ya mofuta ona wa sengolwa.	0–3 - O bontsha kutlwiso e fokolang ya sehlooho. - Boiteko bo fokolang ba ho araba potso. - Dintlha ha se tse kgodisang. - Mohlahlobuwa ha a utlwisisi hantle mofuta ona wa sengolwa.
SEBOPEHO LE TSHBEDISO YA PUO Sebopeho, tlhophiso ya mehopolole le nehelano e napa le neheletsano e momahaneng e lebisang tlhalohanyong ya sehlooho mmoho le puo, setaele le sehlooho tse sebedisitweng tse neng.	8–10 - Sebopeho se momahaneng - Selekela le qetelo di a babatseha - Dintlha di utlulotsweng hantle le ho ntshetswa pele ka tsela e hlakileng - Tshbediso ya puo, sehlooho le setaele ke tse butswitseng, tse susumetsang le ho nepahala.	6–7 - Sebopeho ke se hlakileng, mme dintlha di hlahisitse ka tsela e hlalohanyehang - Selekela le qetelo mmoho le diratswana tse ding di hlahisitse ka tsela e momahaneng. - Dintlha di hlahisitse ka tsela e hlalohanyehang. - Puo, sehlooho le setaele bohoho di nepahetse.	4–5 - O hlahisitse bopaki bo itseng ba sebopeho. - Tlhalohanyo le momahano di teng le ha di kgera. - Ho na le moo tshbediso ya puo e fosahetseng ha sehlooho le setaele tsona di batla di loketse. - Tlhaliso ya mehopolole e a hlaella, ha e hlalohanyeha, mme ha e na momahano Popo ya diratswana e batla e nepahetse.	2–3 - Sebopeho se bonahala se radiwe ka tsela e fosahetseng. - Mehopolole ha e hlahiswe ka tsela e hlalohanyehang. - Diphoso tsa tshbediso ya puo di tofobetse. - Sehlooho le setaele ha di a lokela mosebetsi - Popo ya diratswana e fosahetse.	0–1 - Kgaello ya ho rala sebopeho ka tshwanelo e sitisa phallo ya mehopolole. - Tshbediso ya puo le ya setaele tse fosahetseng di hlahisitse tema e fokolang haholo. - Popo ya diratswana e fosahetse.
MATSHWAO A 10 MATSHWAO	20–25	15–19	10–14	5–5	0–4

ELA HLOKO:

Ha karabo ya mohlalobuwa e tswile lekoteng, motshwai a mo abele matshwao a dikahare le tshbediso ya puo ya kgato ya pele feela.

Matshwao a ka sebediswang bakeng sa ho tshwaya:

Makgetha a tekanyetso	Senotlolo	Matshwao
Dikahare	Dik. =	15
Sebopeho le tshbediso ya puo	STP =	10
Matshwao ohle		25

KAROLO YA B: PADI**TUTUDU HA E PATWE – Mathene Mahanke****Selelekela**

Kaha moqoqo ona o lokela ho hlalisa lehlakore le le leng la kgang ya mohlalobuwa, selelekela se fe moqoqo tsepamo le motjha ha a hlalosa diketso tse bontshang/sa bontsheng seabo sa batswadi thutong ya bana ba bona hore ke dife. Moqoqo ona ke oo ho ona mongodi a sekasekang dikahare tsa ona mme a bontshe ntlhakemo ya hae ebe o leka ho susumetsa mmadi hore a dumellane le yena ntlhakemong ya hae.

Karabo e ka lebellwang

Moqoqong wa kgang mongodi a ka dumellana kapa a hanane le mohopolo ka dintlha tse tshehetsang sehlooho. O na le mohopolo o itseng kapa ntlhakemo e itseng, mme o hlalisa le ho ntshetsa pele lehlakore leo la hae, o tshehetsa le ho sireletsa ntlhakemo ya hae.

Seratswana ka seng se be le mohopolo wa sehlooho o hodisang ntlhakemo, e se ke ya eba lethathamo la diketsahalo feela tse hlahang ka bukeng kapa diketsahalo tseo re kopanang le tsona bophelong ba nnete di sa lohella diketsahalang tsa buka. A ntshetsa pele moqoqo ka ho bontsha ka mehlala e tswang bukeng ho totobatsa ntlhakemo ya hae. A boele a bontshe nyalano ya diketsahalo tse totobatsang seabo sa batswadi thutong ya bana ba bona.

Phethelo

Phethelo ya hae e lokela ho tlamahanya kgang ya hae ka ho phethahala.

[Motshwai a badisise nehelano ya mohlalobuwa, mme a mo abele matshwao ho ya kamoo a ikamahantseng le sehlooho kateng]

[25]**TUTUDU HA E PATWE — Mathene Mahanke**

- 7.1 Bongata ba batho ba nwang jwala ba ne ba ratela ha Dimama Letsheng, ho ne ho tla ba bonolo hore Thebe a fumane batshehetsi/ Batho ha ba tauwe ho ba bonolo hore ba fehle morusu. ✓✓
[Tshwaya mohopolo e amanang le diketso tsa ho susumetswa ke ho nwa Jwala] (2)
- 7.2 Ke ho totobatsa hore ho ntse ho le teng batho ba thabelang ho ithuisa bona ka thekiso ya dithethefatsi ba sa tsotelle bokamoso ba baithuti. ✓✓ (2)
- 7.3 Ke hobane Ntefeleng o ne a se a boleletse batho hore Tutudu ha a na molato, o hlohlelleditswe ke Thebe hore a kene ha Tutudu, sena se entse hore baahi ba mo fetohela. ✓✓ (2)
- 7.4 Ke bohloko/kutlwelobohloko ho Tutudu hobane ha ho se phoso se bang o se entse, o mpa a lwantshetswa toka ya hore a rute bana ba sekolo ho e na le hore a kgeme le batho ba se nang mosebetsi le bokamoso ba baithuti. ✓ (1)
- 7.5 Tutudu o ile a beha bophelo ba hae kotsing ka ho ya sekolong mohlang baithuti ba neng ba hwanta hekeng ya sekolo ka lebaka la ho rata mosebetsi wa hae, sena se ne se ka beha bophelo ba hae kotsing. ✓✓ (2)

- 7.6 Tjhe, Tselapedi o ne a lokela hore hang ha ho qala mohwanto wa pele, a bitse kopano ya batswadi, matitjhere ha mmoho le baithuti hore ho rarollwe mathata empa o ile a thola le ha baithuti ba se ba tshwerwe e leng sesupo sa hore le yena o ntse a sa tsotelle thutho./O ne a lokela ho tlaleha sena ho lefapha la thuto./Ha ho letho leo a le entseng ho sireletsa Tutudu. ✓✓ (2)
- 7.7 Tutudu o ne a ile a baleha hang hore a longwe tsebe ke Dikgapane mme a ya ikgakanya motseng kwana a iketsa eka o thusa basebetsi ho tjheka mekoti kgahe o balehile. ✓✓ (2)
- 7.8 Karaburetso ke tsela eo mongodi a re bopelang setshwantsho ka se etsahalang. Mona ditlamorao e ka ba tsa hore baithuti ba tshwerweng ba ka ba le rekoto e ka ba thibelang ho fumantshwa e meng ya mesebetsi/ ba ka se kgone ho qetela dithuto tsa bona/ba ka tla ba ithutile mekgwa e mebe le ho feta. ✓✓
[Tshwaya e le nngwe feela le tse ding tse bontshang ditlamorao tse bosula] (2)
- 7.9 Ke mothinya wa hore mapolesa a ile a fihla hang ba sa a lebella, ba ba shapa ha bohloko ba nto tshwarwa. ✓✓ (2)
- 7.10 Ke ho rarahanya ditaba le ho feta hobane baithuti ba ile ba kenelwa ke kgalefo e bakileng hore ba senye, ba qetelle ka ho tshwarwa. ✓✓ (2)
- 7.11 Ke motho ya maqiti/ ya tjhatsi kelong hobane sena se entse hore baahi ba motse ba se mo elellwe ha bonolo. ✓✓ (2)
- 7.12 Ha ba a bona phoso ya letho ho Ntefeleng ka ho batla ho ratana le Tutudu ba ne ba lokela ho mo kgalema./ Ba ne ba tshwanela ho kopa tshwarelo ho Tutudu ho latella ka moo a hlekefetsehileng ka teng Thabure./Ha ho letho le buuweng ho Dimama ya rekisetsang bana ba sekolo jwala. ✓✓
[Tshwaya e le nngwe feela le tse ding dikarabo tse bontshang leeme ha baahi ba se ba tseba nnete ya taba] (2)
- 7.13 Tutudu o bontshitse botswadi ka hore a se ke a itheola seriti ho Ntefeleng ka ho hana ho kena lerabeng empa a mmolelle nnete ya hore a shebane le thuto ya hae. ✓✓ (2)

[25]

KAROLO YA C: TSHWANTSHISO/TERAMA**POTSO YA 8: LEJWE LA KGOPIISO – T Letshaba****Selelekela**

Kaha moqoqo ona o lokela ho hlalisa lehlakore le le leng la kgang ya mohlalobuwa, selelekela se fe moqoqo tsepamo le motjha ha a hlalosa diketso tse bontshang seabo sa mme sa ho aha kapa ho heletsa lenyalo. Moqoqo ona ke oo ho ona mongodi a sekasekang dikahare tsa ona mme a bontshe ntlhakemo ya hae ebe o leka ho susumetsa mmadi hore a dumellane le yena ntlhakemong ya hae la hae.

Karabo e ka lebellwang

Moqoqong wa kgang mongodi a ka dumellana kapa a hanane le mohopolo ka dintlha tse tshehetsang sehlooho. O na le mohopolo o itseng kapa ntlhakemo e itseng, mme o hlalisa le ho ntshetsa pele lehlakore leo la hae, o tshehetsa le ho sireletsa ntlhakemo ya hae.

Seratswana ka seng se be le mohopolo wa sehlooho o hodisang ntlhakemo, e se ke ya eba lethathamo la diketsahalo feela tse hlahang ka bukeng kapa diketsahalo tseo re kopanang le tsona bophelong ba nnete di sa lohella diketsahalang tsa buka. A ntshetse pele moqoqo ka ho bontsha ka mehlala e tswang bukeng ho totobatsa ntlhakemo ya hae. A boele a bontshe nyalano ya diketsahalo tse totobatsang seabo sa mme sa ho aha kapa ho heletsa lenyalo la hae.

Phethelo

Phethelo ya hae e lokela ho tlamahanya kgang ya hae ka ho phethahala.

[Motshwai a badisise nehelano ya mohlalobuwa, mme a mo abele matshwao ho ya kamoo a ikamahantseng le sehlooho kateng]

[25]**POTSO YA 19: LEJWE LA KGOPIISO - T Letshaba**

- 9.1 Ke hobane o ne a tshaba hore Mohlouwa a ka ba nyaola ha bonolo kgetlong lena mosebetsing hobane kgetlong la pele o ne a se ke a ba lefa ha ba ne ba hwantile. ✓✓ (2)
- 9.2 Di tharahanong. ✓ (1)
- 9.3 Tjhe ha e a tlisa tharollo hobane hoja o ne a sa tseba ka sephiri sa Naledi le Mohlouwa e ka be a ntse a le lefifing a sa fetoha mmolai./
- E, Tsietsi o kgonne ho tseba sesosa sa hore Naledi a fetohle semelong le hore hobaneng Mohlouwa a mo tebetse. ✓✓
- [Tshwaya e le nngwe feela]** (2)
- 9.4 Ka sepheo sa ho nnetefatsa maele a sesotho a reng 'bitsolebe ke seromo'./ Ka sepheo sa hore Tsietsi o tla hlalhelwa ke mathata a mangata a bophelo. ✓✓
- [Tshwaya e le nngwe feela]** (2)
- 9.5 Mohlouwa o halefiswa ke hobane lebaka la fanang ka lona ha se nnete, bohale bona bo bidietsa hore Mmabatho a ka na a mo fata dipotso tse ngata, ha Mmabatho le yena a halefiswa ke hore Thapelo o saletseng hobane ba entse morusu ka bobedi. ✓✓ (2)

- 9.6 Ke ho ba le tjelele e o e bang o e fumana ho Mohlouwa mme sena sa etsa hore a telle Tsietsi kaha o mmona e le monna ya hlolehang ho hlokomela lelapa la hae. ✓✓ (2)
- 9.7 Ho lelekwa mosebetsing/ ho dula mokhukung o nelang/ ho se fumantshwe ntlo ya RDP ✓/ ho nkelwa mosadi ke Mohlouwa. ✓
[Motshwai a ananele dikarabo tse nepahetseng tsa mathata a tsietsi] (2)
- 9.8 Tjhe, Tsietsi o tennwe ke ka moo Mmabatho a neng a mo araba ka teng hobane hoja e ne e le maikemisetso a hae o ne a tla mmolaya a fihla feela.
O ne a ikemiseditse hobane o ile a mmolella hore o se a bolaile bana ba hae sena se ne se tla etsa mmabatho a bolelle mapolesa. ✓✓
[Tshwaya e le nngwe feela] (2)
- 9.9 E le motho ya tellang/ ya sa tsebeng ho kgetha mantswa ha a bua/ Ya nkelang maikutlo a batho ba bang fatshe. ✓✓
[Motshwai a ananele dikarabo tse nepahetseng tsa botho bo hlahiswang ke mantswa a qotsuweng] (2)
- 9.10 Ke mantswa a reng “Na hlooho ee ya hao e a nela na, moshemane towe?” ✓✓ (2)
- 9.11 Ke maikutlo a kutlwelobohloko/qenehelo/ tshoha ✓ Ho a tshosa le ho utluisa bohloko ho bona madi a bana ba se nang molato ba bolailwe le ho utlwa hore Mmabatho o tla shwela dibe tsa monna wa hae. ✓ (2)
- 9.12 Sepheo ke ho raranya ditaba tsa tshwantshiso hore kgohlano e tswela pele./Ke sepheo sa ho re bontsha hore monna ha a sa sebetse o hloka seriti ka lapeng/Mosadi ha a kene dikamanong tsa marato a sephiring, o hloka tlhompho ho molekane wa hae./Tjhelele e fetola semelo sa motho jwalo ka Naledi ka hobane o ne a se a arabisa Tsietsi le hoba ke ha jwang./Ka sepheo sa ho pepesa hore ha ho se ka dulang e le sephiri ho fihlela kaha se na le tsela ya sona ya ho itlhahisa. ✓✓
[Tshwaya e le nngwe feela] (2)
- 9.13 Ke kgohlano ya kantle. ✓ Tsietsi o kgahlanong le qeto ya Thapelo ya ho kenela mohwanto kgetlo la bobedi/ Mohlouwa o leleka Tsietsi mosebetsing/ Naledi o kgoba Tsietsi ka mantswa o mo tshepisa hore a ka kgutlela habo Maokeng. ✓
[Motshwai a ananele dikarabo tse nepahetseng ho tswa ho bahlahlobuwa] (2)

[25]

MATSHWAO A KAROLO YA C: 25

MATSHWAO A TATAISO ENA YA HO TSWHAYA A: 80

